

K některým aspektům právní úpravy na ochranu spotřebitele se zřetelem k ochraně zdraví spotřebitele v Evropské unii ve srovnání s legislativou ČR

Jana Dudová

Pokud máme hodnotit úroveň naší platné právní úpravy na ochranu spotřebitele s legislativou Evropské unie (s přihlédnutím k čl. 92 Evropské dohody zakládající přidružení ČR a EU), musíme zvažovat jak některé její veřejněprávní, tak i soukromoprávní hlediska.

Následující rozbor bude zaměřen na porovnání různých vybraných právních institutů na ochranu spotřebitele.

Jedním ze stěžejních předpisů Evropské unie, vytvářejících právní základnu na ochranu spotřebitele, je Směrnice rady 92/59/EHS z 29. června 1992 o všeobecné bezpečnosti výrobků, která navazuje na Směrnici Rady EHS o odpovědnosti za vadný výrobek ze dne 25.7.1985.

Směrnice o odpovědnosti za vadný výrobek upravuje přísnou (striktní, objektivní) odpovědnost, která dle celkového vývojového trendu se stává odpovědností mimoobligační, tedy odpovědností mimo rámec závazkových vztahů. Odpovědnost za škody, způsobené výrobkem může vzniknout i v případě, že nebyla porušena smlouva a bezpečnostní, hygienické, technické nebo jiné normy. Jedná se o odpovědnost na objektivním a někdy také na absolutním principu. Za vadu výrobku se pak považuje jeho nebezpečnost pro zdraví, život a majetek spotřebitele.

Cit. směrnice EHS ponechávají otevřenou výši náhrady škody v případě smrti nebo újmy na zdraví spotřebitele způsobené vadným výrobkem, přičemž čl. 16 odst. 1 umožňuje, aby se členské státy od tohoto ustanovení odchýlily a samostatně ji upravily. Minimální limit u této odpovědnosti je stanoven na 70 mil. ECU a např. v SRN činí 160 mil. DM.¹

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele jako veřejnoprávní předpis upra-

¹ blíže viz např. G. Hohloch: Grundlinien in den europäischen Rechten. 1990, s. 134–137, W. Lorenz. Europäische Rechtsangleichung auf dem Gebiet der Produzentenhaftung „Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht“ (ZHR) 1992. s. 154–187.

vuje pouze problematiku pokut, které lze uložit prodávajícímu, výrobci, dovozci nebo dodavateli, který prodal, vyrobil, dovezl nebo dodal výrobek, jehož vada způsobila újmu na životě nebo zdraví, přičemž stejný právní režim se vztahuje i na osoby, které podnikají neoprávněně a na každého, kdo takovou újmu způsobil vadným poskytnutím služby. Maximální výše pokuty činí 10 mil. Kč. Pokutu však nelze uložit osobě, která prokáže, že újme nešlo zabránit ani při vynaložení veškerého úsilí, které na ní bylo možno požadovat. Nárok na náhradu škody na zdraví resp. v případě smrti, vzniklé v souvislosti s vadným výrobkem nebo službou, v naší právní úpravě existuje pouze v rámci občanského zákoníku (dále jen ObčZ). Ustanovení § 444 ObčZ, upravující právní režim škod na zdraví, resp. jejich odškodňování, stanoví, že při škodě na zdraví se jednorázově odškodňují bolesti poškozeného a ztížení společenského uplatnění. Podmínky pro poskytování bolestného a náhrady za ztížené společenské uplatnění a výše těchto náhrad je stanovena podrobněji vyhláškou č. 32/1965 Sb. (ve znění vyhlášek č. 85/1967 Sb., 76/1989 Sb. a 54/1993 Sb.). Uvedená vyhláška stanoví maximální (nikoli však minimální) výši náhrady, která u bolestného činí 18 000 Kč a za bolestné a ztížení společenského uplatnění pak dohromady 60 000 Kč. V odůvodněných případech může však soud tuto maximální výši náhrady výjimečně překročit, a to i bez ohledu na maximalizaci náhrad, jak je uvedeno v § 6 odst. 2 a v § 7 vyhlášky č. 32/1965 Sb. Bolestné a náhrada za ztížení společenského uplatnění musí být chápány jako samostatné dílčí nároky na náhradu škody na zdraví, přičemž příčinná souvislost mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody na zdraví musí být bezpečně prokázána, nestačí tu pouhá pravděpodobnost. Na druhé straně nelze tuto souvislost vylučovat jen z toho důvodu, že protiprávní jednání škůdce dovršilo již stávající nepříznivý zdravotní stav poškozeného (viz R 21/1992).

Pokud se jedná o náhradu při usmrcení, ve smyslu § 448 ObčZ se hradí peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen poskytovat, přičemž rozhodující pro výši nároků pozůstalých je stav v době smrti poškozeného, nikoli v době jeho poškození na zdraví.

Ve smyslu ust. § 420a ObčZ odpovídá každý za škodu, kterou způsobí jinému provozní činností. Toto ustanovení zahrnuje ve svém znění některé případy odpovědnosti za škodu, které byly dříve zahrnuty do ustanovení občanského zákoníku o tzv. službách (před novelou ObčZ č. 509/1991 Sb.) Odpovědnosti za škodu ve smyslu tohoto ustanovení se ten, kdo ji způsobil, zproští, jen prokáže-li, že škoda byla způsobena neodvratitelnou událostí nemající původ v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného. Neodvratitelnou událostí, nemající původ v provozu, je třeba rozumět živelnou událost (pohromu), které nemohlo být tím, kdo činnost provozuje, zabráněno, ani nemohla být odvrácena, a to ani při vynaložení tako-

vého úsilí, jež bylo možno vynaložit. Za neodvratitelnou událost nelze považovat neodvratitelné jednání třetí osoby (srov. R 16/1969).²

Z výše uvedeného vyplývá, že naše právní úprava pro případ poškození zdraví, resp. pro případ smrti, jež jsou způsobeny vadným výrobkem, nemá odpovídající právní úpravu, založenou na principu objektivní odpovědnosti (strict liability). Poněkud příznivější je právní režim odpovědnosti za škodu, způsobenou provozní činností (tzn. i v oblasti služeb), avšak i zde by se v případě poškození zdraví resp. smrti postupovalo podle přísl. ust. ObčZ (viz výše), které předpokládají, že důkazní břemeno, spočívající v prokazování příčinné souvislosti mezi zaviněným protiprávním jednáním žalovaného a vznikem škody na zdraví, resp. v případě usmrcení musí nést žalobce. Rovněž výše případné náhrady škody zcela neodpovídá současné právní úpravě v zemích EU.

V právní úpravě de lege ferenda by měla být problematika odpovědnosti za vadný výrobek upravena nejlépe v samostatném právním předpise v rámci soukromoprávní úpravy tak, jak je tomu ve vyspělých zemích EU, popř. v občanském zákoníku – to na principu objektivní odpovědnosti, tzn. bez zřetele na zavinění s výjimkou následujících případů:

- vznik škody způsobil jednáním nebo opomenutím spotřebitel,
- škoda byla způsobena výrobkem, který výrobce nedal do komerční distribuční sítě,
- výrobek nebyl vadný v okamžiku uvedení na trh,
- ke škodě došlo v důsledku vis maior.

V naší nové právní úpravě by zavedení institutu objektivní odpovědnosti za výrobek poskytlo větší jistotu spotřebiteli a výrobce by více motivovalo k výrobě „bezpečných výrobků“.

Lze však konstatovat, že v poslední době se projevuje nárůst zájmu o právní úpravu odpovědnosti za vadný výrobek, jež by posílila postavení spotřebitele účinněji, než jak je tomu na základě platného zákona o ochraně spotřebitele. Jedná se zejména o aktivity dovozců, ale zejména vývozců českých výrobků na zahraniční trh.

Směrnice EHS o obecné bezpečnosti výrobku z roku 1992 stanoví obecné požadavky, týkající se „bezpečnosti“ výrobku a pokrývá ty případy, které nejsou upraveny speciálními ustanoveními. Členské státy EU měly promítnout požadavky této směrnice do svých právních řádů do 29. června 1993. Směrnice ukládá výrobci, případně jeho zástupci nebo dovozci (není-li výrobce v zemi EU) následující

² Srov. Jehlička, Švestka, Škárková, Vodička: Občanský zákoník, komentář, Beck 1994, s. 221–223

povinnosti:

- a) umísťovat na trhu pouze bezpečné výrobky (Směrnice považuje za bezpečný výrobek takový produkt, který za normálních okolností nebo rozumně předvídatelných podmínek použití nevyvolává žádné riziko nebo vyvolává pouze minimální riziko spojené s použitím výrobku, které je považováno za přijatelné a slučitelné s vysokým stupněm ochrany zdraví osob),
- b) poskytovat spotřebiteli nezbytnou informaci o výrobku,
- c) sledovat problémy výrobku na trhu včetně vyřizování reklamací,
- d) stáhnout výrobek z trhu, bude-li to v zájmu ochrany spotřebitele.

Směrnice rovněž vyzývá členské státy k kontrole a postihu výrobců, kteří uvedené požadavky nedodrží.

Při srovnání výše uvedených požadavků s naší právní úpravou, tzn. zejména se zákonem o ochraně spotřebitele, je možno uvést následující poznatky:

ad a) Zákon o ochraně spotřebitele v § 7 odst. 1 stanoví, že nikdo nesmí prodávat ani nabízet nebezpečné výrobky. Ve smyslu odst. 2 téhož ustanovení je stanoven právní režim, upravující zproštění odpovědnosti za porušení zákazu nabídky a prodeje nebezpečných výrobků v případě, že odpovědný subjekt prokáže, že nemohl vědět o skutečnosti, že se jedná o nebezpečný výrobek.

ad b) Informační povinnosti jsou upraveny zejména v ust. § 9 a násl. zákona o ochraně spotřebitele. Podle naší právní úpravy je prodávající povinen řádně informovat spotřebitele o vlastnostech prodávaných výrobků nebo charakteru poskytovaných služeb, o způsobu použití a údržby výrobku a o nebezpečí, které vyplývá z jeho nesprávného použití a údržby, jakož i o riziku, souvisejícím s poskytovanou službou. Výše uvedených povinností se přitom nemůže prodávající zprostit s poukazem na skutečnost, že mu potřebné nebo správné informace neposkytl výrobce, dovozce nebo dodavatel. Ustanovení § 10 cit. zákona blíže specifikuje náležitosti označování výrobků, ust. § 11 stanoví povinnost poskytovat informace (pokud jsou poskytovány písemně) v českém jazyce, informační povinnost o ceně výrobku je blíže upravena v ust. § 12 cit. zákona.

ad c) Sledování problémů výrobku na trhu je upraveno v ust. § 7 odst. 3, 4 a 5 cit. zákona, ze kterých vyplývá povinnost prodávajícímu v případě, dozví-li se jakékoliv skutečnosti, které nasvědčují tomu, že prodal spotřebiteli nebezpečné výrobky, informovat bezodkladně spotřebitele. Není-li informování jednotlivých spotřebitelů možné, je povinen informovat účinným způsobem spotřebitelskou veřejnost a orgány veřejné správy, které vykonávají dozor nad dodržováním tohoto zákona. Stejně povinnosti má obdobně výrobce, dovozce a dodavatel. Ve smys-

lu ust. § 21 cit. zákona jsou orgány státní správy, orgány územní samosprávy a ostatní orgány veřejné správy povinny činit v mezích své působnosti veškerá opatření, aby zamezily uvádění nebezpečných výrobků do oběhu nebo jejich další oběh. O nebezpečných výrobcích jsou povinny všemi dostupnými prostředky, zejména prostřednictvím hromadných informačních prostředků, informovat spotřebitelskou veřejnost. Pokud se týká podmínek reklamace výrobku, ust. § 13 cit. zákona stanoví prodávajícímu povinnost řádně informovat o rozsahu, podmínkách a způsobu uplatnění odpovědnosti za vady výrobků a služeb včetně údajů o tom, kde lze reklamaci uplatnit a o provádění záručních oprav. Ve smyslu ust. § 19 cit. zák. je povinen prodávající přijmout reklamaci v kterékoliv provozovně, v níž je přijetí reklamace možné s ohledem na sortiment prodávaného zboží nebo poskytovaných služeb, popřípadě v sídle nebo místě podnikání (s výjimkou případů, kde je k provedení oprav ve smyslu ust. § 625 ObčZ určena jiná osoba). V provozovně musí být po celou provozní dobu přítomen pracovník pověřený vyřizovat reklamace. Proávající nebo jím pověřený pracovník rozhodne o reklamaci ihned, ve složitých případech do tří pracovních dnů. Do této lhůty se nezapočítává doba, přiměřená podle druhu výrobku či služby, potřebná k odbornému posouzení vady. Reklamace včetně odstranění vady musí být vyřizována bez zbytečného odkladu, nejpozději do třiceti dnů ode dne uplatnění reklamace, pokud se prodávající se spotřebitelem nedohodne na delší lhůtu. Po uplynutí této lhůty má spotřebitel stejná práva, jako by se jednalo o vadu, kterou nelze odstranit. Blíže je režim odpovědnosti za vady výrobků upraven v přísl. ust. ObčZ, resp. Obchz.

Ad d) Stažení výrobku z trhu je upraveno v zákoně o ochraně spotřebitele v návaznosti na zákaz prodeje nebezpečných výrobků (§ 7) a v části třetí zákona (§ 21) – blíže viz ad a).

V návaznosti na uvedené srovnání je možno shrnout, že naše platná právní úprava je slučitelná se Směrnicí EHS o obecné bezpečnosti výrobku. Pokud budeme zkoumat ostatní právní instituty na ochranu spotřebitele, které jsou obsaženy v naší právní úpravě, ve srovnání s legislativou EU, uvedeme některé základní pojmy, ze kterých tato právní úprava vychází.

Podle Směrnice Rady se pod pojmem „výrobce“ rozumí osoba, která:

- vyrobila finální výrobek,
- vyrobila určitý komponent (součástku) výrobku,
- uvedla své jméno na výrobku nebo použila svou obchodní značku nebo jiný rozlišovací znak (přitom nemusí jít vůbec o vlastního výrobce),
- **dovezla výrobek do členského státu** v rámci své obchodní činnosti za účelem prodeje, nájmu, pronájmu nebo jiné formy distribuce,
- **získala látku** potřebnou pro zhotovení výrobku,

– **podrobila materiály tvořící výrobek průmyslovému zpracování.**

Směrnice zakotvuje společnou a nerozdílnou odpovědnost výrobců za výrobek.

Podle zákona o ochraně spotřebitele jsou některé základní pojmy vymezeny v ust. § 2. Pojem „výrobce“ je ve smyslu ust. § 2 odst. 1 písm. c) cit. zákona stanoven poněkud odchylně ve srovnání s uvedenou směrnicí.

Výrobcem se rozumí podnikatel, který zhotovil výrobek nebo jeho součást nebo poskytl služby, který vytěžil prvotní surovinu nebo ji dále zpracoval, anebo která se za výrobce označil. Podle tohoto vymezení je pojem výrobce zúžen na podnikatele, přičemž zřejmě vhodnější termín by byla „osoba“ (viz Směrnici) a to z toho důvodu, že náš zákon předpokládá v ust. § 27, že stejné povinnosti mají i **osoby**, které provozují uvedené činnosti bez živnostenského oprávnění (rozdělením těchto právních pojmů do části první a části páté stávajícího zákona o ochraně spotřebitele není z hlediska přehlednosti nejvhodnější). Naopak ve srovnání se Směrnicí náš zákon rozšiřuje pojem výrobce i na problematiku služeb. Dovozece je v našem zákoně o ochraně spotřebitele samostatně definován jako podnikatel, který dovezl výrobky do České republiky (viz § 2, odst. 1 písm. d).

K výrazným rozdílům dochází rovněž u pojmu „výrobek“. Podle zahraniční právní úpravy (viz zejména německý Produkthaftungsgesetz) shodně s citovanou Směrnicí o odpovědnosti za vadný výrobek, je výrobek definován v užším smyslu, než jak stanoví naše právní úprava.³

Ve smyslu citované zahraniční úpravy se pod pojmem „výrobek“ rozumí každá movitá věc (a to i tehdy, tvoří-li součást jiné movité nebo nemovité věci, jakož i elektřina). Výslovně vyňaty z tohoto pojmu jsou zemědělské produkty ze země, chov dobytka a jiné zvíře, včelařství, rybářství a zemědělské výrobky, které ještě neprošly prvním průmyslovým zpracováním. Totéž platí pokud se jená o lovnou zvěř a výrobky z lovné zvěře (srov. § 2 Produkthaftungsgesetz).⁴

³ blíže viz Kullmann/Pfister: Produzentenhaftung, Verlag 1988, s. 5110–5400

⁴ Pozn.: K odpovědnosti za vadný výrobek jednotlivých členských zemí viz např.:

k italskému právu: Brendl, I. Produkt und Produzentenhaftung, Bd. 3. (1993) 9 III/251 ff., popř. Kandut: Zur Neuordnung der Produkthaftung in Italien. PHI 1988, s. 114–124,

k řeckému právu viz např. Karakostas: Grundzüge der Produkthaftung in Griechenland, PHJ 1988,

k portugalskému právu viz Stieb: Produkthaftung in Portugal Überblick über das neue Produkthaftungsgesetz sowie die Haftung bei Sachmängeln. PHI 1991, 18–25,

k nizozemskému právu Wassernaer van Catwijk: Produkteaansprakelijkheid, Zwolle 1986, v němčině: Neuregelung der Produzentenhaftung in der Niederlanden, PHI 1988, 48 ff,

k belgickému právu v němčině Kocks: Grundzüge bei belgischen Produkthaftungs- und Gewährleistungsrechts. PHI 1990, s. 182–196,

k lucemburskému právu Schubert: Umsetzung der EG Produkthaftungsrichtlinie, RIW 1990, 272 ff.,

Ve smyslu naší platné právní úpravy se „výrobkem“ rozumí jakákoli věc, která byla vyrobena, vytěžena nebo jinak získána bez ohledu na stupeň jejího zpracování a je určena k nabídce spotřebiteli (srov. ust. § 2 odst. 1 písm. f) zákona o ochraně spotřebitele). Cit. právní úprava pak blíže definuje „textilní výrobek“ a „nebezpečný výrobek“. Pod pojem výrobek se vztahuje ve smyslu naší právní úpravy i právní režim, týkající se rostlinných a živočišných výrobků. Zákon v této souvislosti rozšiřuje i výčet subjektů, řadících se pod pojem „prodávající“ o fyzické osoby, které prodávají spotřebiteli rostlinné a živočišné výrobky z vlastní drobné pěstitelské nebo chovatelské činnosti anebo lesní plodiny (srov. s ust. § 2 odst. 2 cit. zákona).

Současné extenzivní pojetí pojmu „výrobek“ v naší právní úpravě je výhodné z pohledu chybějící speciální právní úpravy v návaznosti zejména na odpovědnostní vztahy. Užití pojetí tohoto pojmu je ve vyspělých zemích EU podmíněno soustavou navazujících právních předpisů.

Jedná se zejména o převážně veřejnoprávní úpravu, týkající se potravin. Ze zahraniční úpravy na tomto místě uvádím pro srovnání německý zákon o oběhu potravin, tabákových výrobků, kosmetických prostředků a jiných spotřebních předmětů (LMBG), který je možno považovat za „vzor“ právní úpravy, týkající se potravinového práva a zároveň ochrany spotřebitele v této oblasti.

Pro naši právní úpravu by mohlo být de lege ferenda přínosem obdobně pojmut připravovaný zákon o potravinách. Pojetí spotřebitele podle tohoto zákona je shodné s naší právní úpravou, tzn. zahrnuje jak fyzické, tak i právnické osoby, které nakupují výrobky pro svou vlastní potřebu.⁵

Z pohledu ochrany zdraví spotřebitele mají význam zejména ta ustanovení zákona (dále jen LMBG), která obsahují zákazy, vztahující se k ochraně zdraví spotřebitele. Výslovně je zakázáno vyrábět a manipulovat s potravinami tak, aby mohly způsobit poškození zdraví (viz zejména ust. §§ 8–11 LMBG). Na tuto hlavní zásadu navazují zákazy, týkající se určitých přísad do potravin (§ 12 LMBG),

k právu Velké Británie viz např. B. Clark: Product Liability. The Law and its Implication for Risk Management (1989),

ve francouzském právu viz např. Revel: Responsabilité pour vice du produit. In: Jurisclasseur Responsabilité civile. Fasc. 366–1 (Stand 1985), v němčině např. viz Schwienberger: Produkthaftung in Frankreich. In: Produkthaftung und Produzentenhaftung, Loseblattsammlung (Freiburg 1993)

⁵ Srov. § 6 LMBG, podle kterého se spotřebitelem rozumí osoba, již jsou prodávány potraviny, tabákové výrobky, kosmetické prostředky nebo spotřební předměty k osobnímu používání nebo k používání ve vlastní domácnosti. Stejně postavení jako spotřebitel mají restaurace, podniky společného stravování, jakož i provozovatelé živností, pokud jsou jim prodávány, resp. odebírají výše uvedené výrobky (V návaznosti na citované pojmové vymezení viz zejména § 2 odst. 1, písm. a) z. 634/1992 Sb., ve znění platné právní úpravy).

určitého způsobu ozařování potravin (§ 13 LMBG), zákazu prodeje potravin, které obsahují určité množství prostředků na ochranu rostlin, popř. látek s farmakologickým účinkem (§§ 14–15).

V naší právní úpravě dochází v roce 1997 k posílení ochrany spotřebitele prostřednictvím několika právních předpisů, upravujících režim rostlinné i živočišné produkce. Uvedená úprava má veřejnoprávní charakter.⁶

Tato naše právní úprava zajišťuje nepřímou ochranu zdraví spotřebitele, v mnohém však navazuje na problematiku, která je upravena v německém zákoně o potravinách (LMBG). Např. z ust. § 3 zákona č. 91/1996 Sb., o krmivech vyplývá povinnost používat pouze taková krmiva, doplňkové látky a premixy, aby nedocházelo k poškození zdraví zvířat a aby byla zajištěna zdravotní nezávadnost a nebyla negativně ovlivněna jakost živočišných produktů, určených pro lidskou výživu. Zdravotní nezávadnost produktů je zajištěna např. pomocí následujících povinností:

- dodržování ochranných lhůt,
- stanovení požadavku na deklarovanou jakost a zdravotní nezávadnost,
- zákazu používání krmiv, premixů a doplňkových látek, jejichž úroveň radioaktivní kontaminace přesahuje stanovené limity,
- dodržování zákonných podmínek, týkajících se doplňkových látek stimulatorů růstu, chemoterapeutik, stopových prvků a podobně působících látek, které jsou chemicky definovány.

Bližší podmínky, týkající se zakázaných a nežádoucích látek, maximálních limitů a ochranných lhůt, upravuje vyhl. 194/1996 Sb., kterou se zákon provádí.

De lege ferenda by se mohlo jednat o speciální právní úpravu, kterou se provádí

⁶ Jedná se zejména o následující právní předpisy:

- z. 91/1996 Sb., o krmivech
- vyhláška Ministerstva zemědělství č. 194/1996 Sb., kterou se provádí zákon o krmivech
- vyhláška Ministerstva zemědělství č. 222/1996 Sb., kterou se stanoví metody odběru vzorků, metody laboratorního zkoušení krmiv, doplňkových látek a premixů a způsob uchování vzorků podléhajících zkáze
- z. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin
- z. 93/1996 Sb., o změně právních předpisů, souvisejících se zákonem č. 92/1996 Sb.
- vyhláška Ministerstva zemědělství, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin
- z. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů.

zákon o potravinách. V obecné rovině je tato oblast upravena pouze pomocí hygienických norem v návaznosti na problematiku státního zkušebnictví.

Právní instituty, vztahující se na ochranu spotřebitele před klamáním (porovnání LMBG s naším z. na ochranu spotřebitele) mají určité shodné rysy.⁷

Německá právní úprava v LMBG má samostatně upravenou problematiku tabákových výrobků (viz 3. oddíl LMBG). Zajímavé je srovnání uvedené problematiky s naší právní úpravou. Srovnáváme-li např. právní instituty zákazu tabákové reklamy, nacházíme určité shodné prvky ust. § 22 LMBG s naším z. na ochranu spotřebitele před novelami (v současné době zákonem o omezení reklamy zrušený § 20 z. 634/1992 Sb.).

Cit. ustanovení LMBG obsahuje zákaz propagace v rozhlase nebo v televizi cigaret, tabákových výrobků, podobných cigaretám a tabákových výrobků, jež jsou určeny k výrobě cigaret spotřebitelem. Náš zákon v ust. § 20 odst. 2 zakazoval reklamu tabákových výrobků. Toto ustanovení v modifikované podobě by mohlo mít svoje opodstatnění ve speciálním právním předpise, týkajícím se tabákových výrobků. V rámcovém zákoně na ochranu spotřebitele se v aplikační praxi ukázalo být toto ustanovení výkladově nejednoznačným, neboť zůstalo zcela odtrženo z kontextu.

Pozornost si podle mého názoru zaslouží rovněž ta ustanovení LMBG, upravující bližší podmínky vývozu a dovozu. Ust. § 50 stanoví podmínky pro vývoz potravin, tabákových výrobků, kosmetiky a jiných spotřebních předmětů tak, že se na ně nevztahuje zprísněný právní režim podle tohoto zákona, pokud jsou určeny pro vývoz mimo oblast působnosti tohoto zákona. Tento právní režim přináší pro třetí země možnost určitého nebezpečí ve formě dovozu potravin, kosmetiky, tabákových výrobků, resp. jiných spotřebních předmětů, které svou kvalitou nemusí odpovídat podmínkám německé právní úpravy (a přitom mohou i nemusí odpovídat právní úpravě zemi, pro kterou je export určen). V zemích EU toto riziko nehrozí s přihlédnutím k právní úpravě, kterou jsou jednotlivé členské země vázány – zejména v souvislosti s volným pohybem zboží. Pro třetí státy, tzn. i pro ČR, znamená z hlediska posílení ochrany spotřebitele před případným dovozem ne-

⁷ Srov. §§ 17–19 LMBG, upravující taxativně vymezené činnosti, jež jsou zakázány se zřetelem k ochraně spotřebitele před jeho klamáním. Jedná se např. o zákaz prodeje potravin, nevhodných k požívání, falšovaných potravin, se sníženou jakostí proti běžným zvyklostem, potraviny, vyvolávající zdání lepší jakosti, než je jejich jakost skutečná. Dále se jedná o zákaz reklamy, vztahující se na zdraví. V návaznosti na uvedenou úpravu viz zejména § 8 z. o ochraně spotřebitele.

Právní úprava zákazu klamání je např. rovněž upravena v z. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, podle kterého nesmí být rozmnožovací rostlinný materiál uváděn do oběhu s údaji, které jsou nepravdivé, neúplné, přehnané nebo jinak klamající, ani v obalech, vzbuzujících nesprávné představy o jejich obsahu.

kvalitních výrobků zejména propracovanou právní úpravu, chránící před takovým dovozem. Pro případ takové ochrany je možno de lege ferenda použít obdobnou úpravu jako je v §§ 47 a nsl. LMBG. Podle této úpravy „nesmějí být potraviny, tabákové výrobky, kosmetické prostředky a spotřební předměty, které neodpovídají potravinovým předpisům, platným v SRN, umístovány v oblasti (územní) působnosti tohoto zákona. Tímto zákazem není dotčeno celní odbavení, pokud zvláštní právní předpisy nestanoví jinak“.

Srovnáváme-li naši právní úpravu na ochranu spotřebitele s legislativou v EU, lze shrnout, že ne všechny veřejnoprávní prostředky jsou upraveny kompatibilně. Chybí zejména ucelená právní oblast, týkající se potravinového práva. Ještě složitější je situace v oblasti soukromoprávních prostředků na ochranu spotřebitele. V této souvislosti lze jednoznačně doporučit přijetí odpovídající právní úpravy zejména v oblasti odpovědnosti za škodu, způsobenou vadným výrobkem.

K účinné realizaci spotřebitelské politiky bude zapotřebí v našich podmínkách prosadit

- činnost spotřebitelských sdružení, prosazujících ochranu spotřebitele,
- zkvalitnit režim ochrany spotřebitele prostřednictvím státu (a to včetně účinného systému vzdělávání a informací pro spotřebitele.

De lege ferenda by v naší právní úpravě měla být zohledněna globální koncepce EU pro zkoušení a certifikaci a měl by být uplatňován princip přechodu preventivní kontroly ke kontrole následné. Tato skutečnost by se měla promítnout do nové právní úpravy, týkající se zejména technických požadavků na výrobky, do zákona o potravinách a do zákona o ochraně veřejného zdraví.

Oproti současné legislativě by mělo dojít k přenesení odpovědnosti za vlastnosti výrobků ze státu na výrobce. V rámci této úpravy by bylo odstraněno předběžné schvalování ve státních zkušebnách, které by mělo být nahrazeno – tak jako v EU – prohlášením výrobce o shodě. Stát by si měl pouze ponechat dozor nad několika vybranými komoditami, jako jsou tlakové nádoby, hračky, zařízení pro ochranu osob, přístroje pro vážení, plynové spotřebiče, koncová a telekomunikační zařízení, některé lékařské přístroje a nebezpečné stroje, nové druhy potravin, kojenecká výživa apod. Jejich výběr by měl být shodný s výrobky, které podléhají nejpřísnějšímu modulu zkoušení i v zemích EU. Tyto vyjmenované komodity by měly i do budoucna podléhat povinné certifikaci před jejich uvedením do prodeje ve státem autorizovaných zkušebnách či ve Státním zdravotnickém ústavu.

V rámci této koncepce právní úpravy je důraz kladen jednoznačně na následnou kontrolu, která by měla sloužit k ochraně spotřebitele. Podstatně by měly být zejména zvýšeny sankce za prodej nekvalitních, zdraví škodlivých či nebezpečných

výrobků.⁸

Z připravované právní úpravy bude mít význam z pohledu ochrany spotřebitele rovněž zákon o technických požadavcích na výrobky, který by měl představovat systémovou změnu, při níž se přejde od prokazování shody vlastností výrobku s našimi normami k prokazování shody s požadavky direktiv.⁹

Nová právní úprava by rovněž měla podstatně zredukovat počet státních zkušeben.¹⁰ Zúžena bude zřejmě také síť hygienických stanic, řízených hlavním hygienikem. Část těchto stanic by měla být de lege ferenda privatizována – podle návrhu zákona o ochraně veřejného zdraví by měla plnit funkci tzv. „oprávněné osoby“, která by působila jako mezičlánek mezi podnikatelem a státními hygienickými orgány. Státní hygienické stanice by měly být i v budoucnu oprávněny kontrolovat zdravotní nezávadnost výroby (z návrhu zákona o ochraně veřejného zdraví).

Naše právní úprava by měla být v návaznosti na výše uvedené harmonizována s legislativou v Evropské unii. Je však zapotřebí důsledně propracovat novou právní úpravu tak, aby respektovala vazbu na ostatní právní předpisy, které zůstanou i nadále v platnosti. Zejména však by nemělo dojít k zhoršení kvality výrobků na našem trhu ve vazbě na nebezpečné, resp. zdraví škodlivé výrobky.¹¹

Posílení ochrany spotřebitele z pohledu kvality výrobků vč. jejich zdravotní nezávadnosti by mohlo být rovněž zajištěno důslednějším uplatňováním národních systémů ekologicky šetrných výrobků a systému ekologického zemědělství. Zejména v oblasti ekologického zemědělství dosud není zajištěna kompatibilita s legislativou EU.

⁸ Orgány hygienické služby mohou dle platné právní úpravy uložit pokutu ve výši max. 100.000,- Kč, podle návrhu zákona o ochraně veřejného zdraví by se jednalo o pokutu ve výši až 1 mil. Kč.

⁹ Práce na převodu direktiv do českého právního řádu jsou však teprve započaty. Z direktiv je zatím rozpracován pouze zákon o potravinách a jeho příloha, tzv. potravinový kodex, vycházející z evropského dokumentu kodex alimentarius.

¹⁰ Např. Státní zdravotní ústav – SZÚ (dříve Institut hygieny a epidemiologie) v současné době kontroluje hygienickou nezávadnost potravin a výrobků běžného užívání (hračky, obaly, předměty, přicházející do styku s potravinami, kosmetické přípravky aj.) před jejich schválením hlavním hygienikem a uvedením do prodeje. V případě přijetí zákonů o technických požadavcích na výrobky, o potravinách a o ochraně veřejného zdraví částečně odpadne povinnost předběžného schvalování a v kompetenci SZÚ pravděpodobně zůstanou pouze potravinářské výrobky, kosmetické preparáty, voda, předměty běžného užívání a stavební materiály.

¹¹ Viz např. Ekonom 22/1995: Státní zkušebnictví: A. Adámková

RESUME

The comparison of the EU legislation of the consumer's protection with our legal regulations concerning some aspects of the protection of the consumer's health, still contains some quite substantial differences.

At present in the EU countries there is the prevalent trend based rather on the civil law in the consumer's protection. Our civil law regulations are partly contained in the civil code, some civil institutes concerning the responsibility for the defective product can also be found in the commercial code. Especially the regulations of the strict liability are absent.

Our legal regulations concerning the consumer's protection have the prevailing character of the public law being represented by the consumer's protection law and by some other statutes which are linked with the consumer's protection only indirectly. From the sphere of the public law in the framework of the compatibility with the EU the nourishment law is absent in particular.